

הישגי בוגרי החינוך הממלכתי-דתי
בבחינה הפסיכומטרית
בשנים 2000-2012

.....
אריאל פינקלשטיין

אייר התשע"ה | אפריל 2015

תוכן עניינים

תקציר - 3

מבוא - 6

- א. הקדמה 6
- ב. הבחינה הפסיכומטרית- רקע ומשמעויות 6
- ג. מבוא מתודולוגי 9

פרק ראשון: מספר ואחוז ניגשים - 11

- א כללי 11
- ב. רקע חברתי-כלכלי 12
- ג. מגדר 15

פרק שני: ציון כולל - 16

- א. כללי 16
- ב. רקע חברתי-כלכלי 17
- ג. מגדר 17

פרק שלישי: חשיבה כמותית - 20

- א. כללי 20
- ב. רקע חברתי-כלכלי 21
- ג. מגדר 21

פרק רביעי: חשיבה מילולית - 23

- א. כללי 23
- ב. רקע חברתי-כלכלי 24
- ג. מגדר 24

פרק חמישי: אנגלית - 26

- א. כללי 26
- ב. רקע חברתי-כלכלי 27
- ג. מגדר 27

סיכום, דיון והשערות - 29

- א. פרקי המבחן 29
- ב. רקע חברתי-כלכלי 31
- ג. מגדר 32

ביבליוגרפיה - 36

תקציר

הבחינה הפסיכומטרית היא בחינה הנערכת בישראל החל משנת 1981 ומשמשת ככלי מיון לכניסה לאוניברסיטאות ולמכללות. הבחינה כוללת שלושה פרקים: פרק חשיבה כמותית, פרק חשיבה מילולית ופרק אנגלית. המרכז הארצי לבחינות ולהערכה מפרסם מדי שנה נתונים על הישגי הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בחתכים ופילוחים שונים אך עד כה הוא מעולם לא פרסם נתונים ביחס להבדלים שבין בוגרי החינוך הממלכתי היהודי (להלן: החינוך הממלכתי) ובין בוגרי החינוך הממלכתי-דתי. עבודה זו מציגה לראשונה נתונים מסוג זה ואלו הם הממצאים העיקריים:

1. ציון כולל: בציון הכולל ישנו פער לטובת בוגרי החינוך הממלכתי הנע במהלך השנים בין 17 ל-27 נקודות. חיבור נתוני כלל השנים 2000-2012 מלמד כי הציון הממוצע של בוגרי החינוך הממלכתי עומד על 576.66 לעומת ממוצע של 554.15 בקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי, כך שהפער בין שני סוגי הפיקוח עומד על 22.5 נקודות בממוצע.

2. חשיבה כמותית: בתחום החשיבה הכמותית ישנו במהלך השנים יתרון יציב של כ-4 נקודות לטובת בוגרי החינוך הממלכתי (כ-114.5 לעומת כ-110.5). פילוח לפי רקע חברתי-כלכלי מצמצם את הפערים, אך לא מעלים אותם: בין קבוצת הרקע הנמוך ישנו פער של 1.5 נקודות, בין קבוצות הרקע הבינוני יש פער של 3.6 נקודות ובין קבוצות הרקע הגבוה ישנו פער של 2.6 נקודות.

3. חשיבה מילולית: בתחום החשיבה המילולית הישגי בוגרי החינוך הממלכתי-דתי גבוהים במעט מהישגי בוגרי החינוך הממלכתי, וסיכום נתוני כל השנים 2000-2012 ביחד מעלה כי ישנו פער קל מאוד של 0.8 נקודות לטובת בוגרי החינוך הממלכתי דתי (111.83 לעומת 111.03). כאשר בוחנים את ההישגים בהשוואה לפי רקע חברתי-כלכלי הפערים לטובת בוגרי החינוך הממלכתי-דתי גדלים: בקבוצות הרקע הבינוני והגבוה הפער גדל מעט ועומד על כ-1.5 נקודות ובקרב קבוצת הרקע הנמוך הפער גדל באופן משמעותי ועומד על 4.3 נקודות. בחינת נתוני פרק החשיבה המילולית מזווית מגדרית מלמדת שהגברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי משיגים את הציון הממוצע הגבוה ביותר בתחום זה (116.66), ואילו ציוני הנשים בוגרות החינוך הממלכתי-דתי נמוכים בהרבה (108.74), ואף נופלים מציוני הגברים והנשים בוגרי החינוך הממלכתי (112.57 ו-109.73 בהתאמה).

4. אנגלית: בתחום האנגלית נצפו הפערים המשמעותיים ביותר בין בוגרי החינוך הממלכתי לבוגרי החינוך הממלכתי-דתי. בשנים 2000-2012 הפער נע בין 11 נקודות ל-15 נקודות(1). חיבור נתוני כלל השנים מלמד כי הציון הממוצע של בוגרי החינוך הממלכתי עומד על 115.58 נקודות לעומת ממוצע של 102.51 בקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי, כך שהפער בין שני סוגי הפיקוח עומד על כ-13 נקודות בממוצע. הפילוח לפי רקע חברתי-כלכלי מצמצם את הפער רק במעט: בקבוצת הרקע הנמוך הפער עומד על 10.33 נקודות, בקבוצת הרקע הבינוני הפער עומד על 12.37 נקודות ובקבוצת הרקע הגבוה הפער עומד על 9.39 נקודות.

5. פילוח לפי רקע חברתי-כלכלי: ממצאי התחומים השונים הנכללים בבחינה הפסיכומטרית מצביעים על כך, שבאופן יחסי קבוצת הבוגרים מרקע חברתי-כלכלי נמוך היא הקבוצה החזקה ביותר מבין בוגרי החינוך הממלכתי-דתי. הכוונה היא שעל אף שהישגי קבוצה זו נמוכים מהישגי קבוצות הבוגרים מרקע חברתי-כלכלי בינוני וגבוה בחינוך הממלכתי-דתי, בהשוואה יחסית לקבוצות הרקע החברתי-כלכלי המקבילות בחינוך הממלכתי, הישגי קבוצת הרקע הנמוך הם הקרובים ביותר להישגי הקבוצה המקבילה לה בחינוך הממלכתי.

בסיכומו של דבר, הציון הכולל בבחינה הפסיכומטרית של בוגרי החינוך הממלכתי-דתי מרקע נמוך עומד על 543.42 לעומת 548.87 של בוגרי החינוך הממלכתי, פער של כ-5.5 נקודות בלבד. לעומת זאת, השוואה בין בוגרים מרקע בינוני מצביעה על פער גבוה בהרבה העומד על כ-18.3 נקודות (564.34 לבוגרי החינוך הממלכתי לעומת 546.02 לבוגרי החינוך הממלכתי-דתי), והשוואה של בוגרים מרקע גבוה מצביעה על פער העומד על כ-13.1 נקודות (604.2 לבוגרי החינוך הממלכתי לעומת 591.11 לבוגרי החינוך הממלכתי-דתי).

הממצאים מפתיעים לאור מבחני המיצ"ב הנערכים בכיתות ה' ובכיתות ח'. הישגי תלמידי החינוך הממלכתי-דתי במבחנים אלו מלמדים כי במקצועות מתמטיקה ועברית ומדעים, באופן השוואתי לחינוך הממלכתי, הפערים הגבוהים ביותר נרשמו דווקא בקרב קבוצת הרקע החברתי-כלכלי הנמוך, באופן הפוך מהישגי קבוצת הרקע הנמוך בפרקי החשיבה הכמותית והמילולית בבחינה הפסיכומטרית.

6. פילוח לפי מגדר: ככלל, נתוני הבחינה הפסיכומטרית בשנים 2000-2012 מלמדים על פער משמעותי של כ-45-40 נקודות בין גברים לנשים. פילוח הנתונים לפי מגדר ולפי פיקוח מעלה, כי בקרב הנשים בוגרות החינוך הממלכתי-דתי ישנה חולשה יחסית אפילו יותר מאשר בכלל מערכת החינוך. חיבור של נתוני כלל השנים 2000-2012 מראה כי על אף שהפער הכולל בין כלל בוגרי החינוך הממלכתי לכלל בוגרי החינוך הממלכתי-דתי עומד על 22.5 נקודות בממוצע, השוואה בין הגברים בלבד מציגה פער קטן בהרבה של כ-8.8 נקודות (596.79 לעומת 588), בעוד השוואה בין הנשים מצביעה על פער גדול של כ-27 נקודות (559.51 לעומת 532.49). יתרה מכך, הפער הכולל בין הגברים הוא למעשה תוצאה של פער של כ-20 נקודות לטובת בוגרי החינוך הממלכתי בקרב הנבחרים בשנים 2001-2002, אך במהלך השנים הפער הצטמצם לחלוטין, כך שבשנים 2010-2012 ישנו שוויון מוחלט בהישגי הבחינה הפסיכומטרית בין הגברים בוגרי החינוך הממלכתי והגברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי. לעומת זאת, השוואה בין הנשים לאורך השנים מלמדת על פער יציב יחסית, שאף גדל במעט במהלך השנים, והוא עומד על 25-30 נקודות לטובת בוגרות החינוך הממלכתי.

בהמשך לכך, פער הציונים בין הגברים בוגרי החינוך הממלכתי לנשים בוגרות החינוך הממלכתי בכלל השנים 2000-2012 עומד על 37.28 נקודות בממוצע, לעומת פער מקביל של 55.51 נקודות בין הגברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי לנשים בוגרות חינוך זה. למעשה, במהלך השנים הפער בחינוך הממלכתי-דתי אף התרחב ובחינוך הממלכתי הוא הצטמצם, כך שבשנת 2012 הפער בחינוך הממלכתי-דתי עמד על 61.37 נקודות, לעומת פער של 33.46 בין גברים לנשים בקרב בוגרי החינוך הממלכתי. בחינה של הפערים בין גברים לנשים בקרב הנבחנים בשפה הערבית בשנים 2000-2012 מצביעה על פער של 27.5 נקודות (476.62 לעומת 449.12), פער נמוך בהרבה מאשר בקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי. כמו כן, גם בקרב הנבחנים בשפה הערבית מסתמנת מגמה של צמצום הפער, כך שבשנת 2012 הפער עמד על 22 נקודות בממוצע.

הממצאים מעניינים עוד יותר לאור מבחני המיצ"ב ובחינות הבגרות. במבחני המיצ"ב, בחינוך הממלכתי ניתן לראות יתרון לגברים במתמטיקה ומדעים, שוויון בין המינים באנגלית ויתרון לנשים בעברית. בחינוך הממלכתי-דתי, לעומת זאת, ניתן לראות כי במקצועות מדעים ומתמטיקה הגברים עדיפים בכיתה ה' והנשים עדיפות בכיתה ח', במקצוע האנגלית ישנה עדיפות לנשים ובמקצוע העברית ישנם פערים גבוהים לטובת הנשים, יותר מאשר הפערים בחינוך הממלכתי. כך, בעוד בכיתות ה' וכיתות ח' ישנה עדיפות מובהקת לנשים בחינוך הממלכתי-דתי, בבחינה הפסיכומטרית מתקבלת תמונה הפוכה לגמרי. בבחינות הבגרות, החינוך הממלכתי-דתי זוכה להישגים גבוהים ביותר, ובאופן ספציפי תלמידות החינוך הממלכתי-דתי הגיעו לאחוזי זכאות גבוהים מאלו של תלמידי החינוך הממלכתי-דתי. כלומר, נשות החינוך הממלכתי-דתי הגיעו להישגים הגבוהים ביותר לעומת כל שאר הפילוחים (פיקוח ומגדר), וזוהי שוב, תמונה הפוכה מזו המסתמנת בבחינה הפסיכומטרית. פרק הסיכום של המסמך מעלה מספר השערות להסבר הממצאים בנוגע להישגי בוגרות החינוך הממלכתי-דתי בבחינה הפסיכומטרית.

מבוא

א. הקדמה

הבחינה הפסיכומטרית היא בחינה הנערכת בישראל החל משנת 1981 ומשמשת ככלי מיון לכניסה לאוניברסיטאות ולמכללות. הבחינה כוללת שלושה פרקים: פרק חשיבה כמותית, פרק חשיבה מילולית ופרק אנגלית. ניהול הבחינות נתון בידי המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, מוסד ללא כוונת רווח אשר הוקם בשנת 1981 על סמך החלטת ועד ראשי האוניברסיטאות לצורך בנייה והפעלה של מערכת מבחנים לחיזוי הצלחה בלימודים אקדמיים; מערכת שתסייע בתהליך הבררה והמיון של מועמדים למוסדות להשכלה גבוהה בישראל.¹

המרכז הארצי לבחינות ולהערכה מפרסם מדי שנה נתונים על הישגי הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בחתכים ופילוחים שונים (לפי דיווח של הניגשים), אך עד כה הוא מעולם לא פרסם נתונים ביחס להבדלים שבין בוגרי החינוך הממלכתי היהודי (להלן: החינוך הממלכתי) ובין בוגרי החינוך הממלכתי-דתי. מטרתו של מסמך זה היא להציג סקירה ראשונית על הנושא על בסיס נתונים שהתקבלו עבור מחקר זה מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס). לדעתנו, יש לכך חשיבות גדולה, וזאת בשל המאפיינים הייחודיים של החברה הדתית-לאומית המחייבים לבחון אותה באופן נפרד מהחינוך הממלכתי. מאפיינים אלו באים לידי ביטוי גם במערכת החינוך שבה פועל החינוך הממלכתי דתי תחת מנהל מיוחד ונפרד, הזוכה לאוטונומיה חלקית ממשד החינוך.

ב. הבחינה הפסיכומטרית - רקע ומשמעויות

רוב ההשוואות שנערכו עד כה בין הישגי בוגרי החינוך הממלכתי ובין הישגי בוגרי החינוך הממלכתי-דתי מתבססות על נתוני בחינות הבגרות. בשל כך, חשוב לעמוד על מספר הבדלים מרכזיים בין הבחינה הפסיכומטרית ובין בחינות הבגרות, שיכולים ללמד על היתרונות והחסרונות שיש להשוואה על בסיס הבחינה הפסיכומטרית:

לטענת האוניברסיטאות, כאשר באים להשוות בין קבוצות שונות באוכלוסייה ישנם מספר יתרונות מובהקים לבחינה הפסיכומטרית על פני בחינות הבגרות. בחוות דעת שהציג ועד ראשי האוניברסיטאות הוסבר מדוע הוא דבק בשיטת

1 אסף ויניגר ונעמה טשנר, המיון בקבלה למוסדות להשכלה גבוהה וסוגיית הבחינה הפסיכומטרית, הכנסת – מרכז המחקר והמידע, שבט תשע"ד – ינואר 2014, עמ' 3.

מיון על פי הבחינה הפסיכומטרית. על פי חוות הדעת, הבחינה הפסיכומטרית הנה אובייקטיבית וסטנדרטית: תהליך מתן הציון אינו תלוי במעריך ותנאי ההעברה ואפיוני המבחן דומים ככל האפשר עבור כלל הנבחנים. תהליך חישוב הציונים כולל פעולת כיוול, אשר מתקנת הבדלי קושי קטנים בין גרסאות שונות של המבחן. סולם המבחנים הנו סטנדרטי והוא בלתי תלוי בנוסח הבחינה, במועד ההעברה, או באוכלוסיית הנבחנים במועד נתון.²

בתעודת הבגרות לעומת זאת, כך נטען, הציונים אינם ניתנים להשוואה משנה לשנה. רמת הקושי של המבחנים אינה אחידה בין השנים, ולא נערך כיוול. באופן ספציפי בתחומי המקצועות מתמטיקה ואנגלית התלמידים ניגשים מדי שנה לבחינות ברמת קושי שונה (שלוש, ארבע וחמש יחידות) ולא למבחן אחיד לכלל תלמידי השנתון. בנוסף, מחצית מהציון הסופי מבוסס על ציוני המגן של המורים, וכך תלמידים של מורה קפדן יותר יכולים להיות מופלים לרעה לעומת תלמידים של מורה המעניק לתלמידיו ציונים גבוהים. כמו כן, עולה הטענה כי בבחינה הפסיכומטרית ישנו אחוז נמוך בהרבה של העתקות.

הדרך הנהוגה להשוות בין הבחינה הפסיכומטרית ובין בחינות הבגרות היא בדיקה של תוקף הניבוי שלהם את הצלחת התלמידים בהשכלה הגבוהה. המרכז הארצי לבחינות ולהערכה (המהווה, כאמור לעיל, זרוע של ועד ראשי האוניברסיטאות) פרסם בעשורים האחרונים סדרת מחקרים שהצביעו על כושר החיזוי הגבוה של הבחינה הפסיכומטרית. כלומר, נבחנים שקיבלו ציון גבוה בבחינה, על פי רוב, מצליחים בלימודיהם יותר מנבחנים שקיבלו ציון נמוך, ורמת הציונים שלהם גבוהה יותר גם בשנה א' של הלימודים באקדמיה וגם בסוף התואר הראשון. המרכז הארצי לבחינות ולהערכה גם מצביע על כך שממצאי המחקרים שהוא עורך מראים בעקביות כי בממוצע, יכולת הניבוי של הבחינה הפסיכומטרית עולה על זו של הבגרות, ועל פי רוב, הצירוף של שניהם יחד מניב תחזית טובה יותר מכל אחד מהם בנפרד.³

המחקר העדכני ביותר בנושא פורסם על ידי המרכז הארצי לבחינות ולהערכה באוגוסט 2014 שבדק את תוקף הניבוי של הבחינה הפסיכומטרית את ממוצע הציונים בלימודי התואר הראשון. המחקר בחן את כלל המועמדים לששת האוניברסיטאות בישראל בשנים תשס"ב-תשס"ז, ובסך הכול 528,734 רשומות

2 מקומה של הבחינה הפסיכומטרית בבחירת תלמידים למערכת ההשכלה הגבוהה, חוות דעת מטעם המועצה המדעית של המרכז הארצי לבחינות ולהערכה על פי בקשה של ועד ראשי האוניברסיטאות, פברואר 1998, עמ' 3.

3 לסיכום מחקרים בנושא זה ראו, המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, השימוש במבחן הכניסה הפסיכומטרי לאוניברסיטאות (מכפ"ל): תמונת מצב ותמצית נתונים לשנים 2010-2012, יוני 2013.

של מועמדים (למועמד יכולה להיות יותר מרשומה אחת), אשר מתוכן ל-100,180 רשומות היה ציון בוגר. גם מחקר זה מצא שהבחינה הפסיכומטרית מהווה כלי ניבוי טוב יותר מאשר בחינות הבגרות לציון הבוגר, ואילו שני הפרמטרים ביחד מהווים את כלי הניבוי האופטימאלי שבנמצא.

עם זאת, ישנם המערערים על תוקף המהימנות של הבחינה הפסיכומטרית ככלי לחיזוי הצלחה בלימודים אקדמיים. המחלוקת על תוקף הניבוי מתקשרת למחלוקת על כמה היבטים חברתיים של הבחינה הפסיכומטרית ועל מידת ההוגנות שלה כלפי קבוצות חברתיות מסוימות, כגון דוברי ערבית ורוסית ואנשים בעלי מוגבלות.⁴ במרכז הארצי לבחינות ולהערכה טוענים מנגד, כי הבחינה הוגנת כלפי קבוצות אוכלוסייה שונות. לשיטתם, אם יש הבדל בציונים בין קבוצות אוכלוסייה בבחינה הפסיכומטרית הם משקפים הבדלים בהזדמנויות הלמידה בשלבים מוקדמים של החינוך בין הקבוצות.⁵

הבדל מרכזי אחר בין בחינות הבגרות והבחינה הפסיכומטרית טמון בהיקף הנבחנים. מספר הנבחנים בבחינות הבגרות גבוה בהרבה ממספר הנבחנים בבחינה הפסיכומטרית. בעוד רוב מוחלט של מסיימי התיכון ניגשים לבחינות הבגרות, לבחינה הפסיכומטרית ניגשים רק כ-50% מתלמידי החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי.⁶ למעשה, נתוני הבחינה הפסיכומטרית מהווים תמונת חתך של התלמידים המעוניינים בלימודים מתקדמים: רובם המוחלט של הנבחנים בבחינה זו ממשיך לאחר מכן ללימודים במוסדות להשכלה גבוהה.⁷ מן העבר השני, על אף שלא כל הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה נבחנו בבחינה הפסיכומטרית הרוב המוחלט שלהם נבחן בה: בשנת הלימודים תשע"ג 89% מהסטודנטים החדשים לתואר ראשון באוניברסיטאות נבחנו בבחינה הפסיכומטרית לפני לימודיהם,⁸ במכללות להוראה שיעור הנבחנים עמד על 71.5%, במכללות האקדמיות המתוקצבות השיעור היה 70% ובמכללות האקדמיות הלא מתוקצבות - 52.5%.

4 ראו על כך אצל אסף ויניגר ונעמה טשנר, המיון בקבלה למוסדות להשכלה גבוהה וסוגיית הבחינה הפסיכומטרית, הכנסת - מרכז המחקר והמידע, שבת תשע"ד - ינואר 2014, עמ' 5.

5 שם, עמ' 5-6.

6 ראו על כך להלן בפרק הראשון.

7 קרנצ'ר מצא כי 80% מהנבחנים בבחינה הפסיכומטרית המשיכו ללימודים באוניברסיטה או במכללה אקדמית; זאת מבלי לבדוק את הממשיכים למכללות להוראה, שכאמור לעיל, אחוז גבוה מהם נבחן גם כן בבחינה הפסיכומטרית, כך שלמעשה האחוז גבוה אף יותר. ראו על כך אצל אביאל קרנצ'ר, השפעה הפריסה הגיאוגרפית של מוסדות הלימוד להשכלה גבוהה על ההגירה הפנימית, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סדרת ניירות עבודה מס' 54, חשוון תשע"א - אוקטובר 2010, עמ' 18.

8 ברוב מוחלט של תחומי הלימוד באוניברסיטאות שיעור הנבחנים בבחינה הפסיכומטרית גבוה מ-90%. האחוז הכללי יורד בעיקר בשל תחום מדעי הרוח הכלליים, שרק 67.1% מהתלמידים הלומדים בו נבחנו בבחינה הפסיכומטרית.

9 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי לישראל 2014, פרק 8, לוח מספר 49, עמ' 432.

ג. מבוא מתודולוגי

עבודה זה מציגה השוואה בין הישגי בוגרי החינוך הממלכתי-דתי ובין הישגי בוגרי החינוך הממלכתי בבחינה הפסיכומטרית על בסיס נתונים שהתקבלו מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (הלמ"ס). המרכז הארצי לבחינות ולהערכה מקיים חמישה מועדי בחינה פסיכומטרית בכל שנה,¹⁰ ולשם הנוחות מרוכזים הנתונים של כל שנה בנפרד. הנתונים שיוצגו בעבודה זו מתייחסים לתקופה של שלוש עשרה שנים – 2000-2012. בפרק השני של מסמך זה יוצגו הציונים הכלליים של התלמידים כאשר הציון הסופי המינימאלי בבחינה הוא 200 נקודות והציון המקסימאלי הוא 800 נקודות. הציון הסופי הוא יחסי, כלומר משקף את מיקומו של הנבחן ביחס ליתר הנבחנים. התפלגות הציונים היא התפלגות נורמלית, כך שממוצע הציונים ברוב השנים עמד על 535-530 נקודות.¹¹ ככל שמתרחקים מן הממוצע, הציון נעשה פחות שכיח: כך למשל, בשנת 2013, רק כ-5.6% מהנבחנים צברו 701 נקודות או יותר, ורק 8 נבחנים מתוכם קיבלו 791 נקודות ומעלה. באותו אופן, באותה שנה, כ-4.9% מהנבחנים קיבלו 350 נקודות או פחות.

כל בחינה מורכבת משלושה חלקים: חשיבה כמותית, חשיבה מילולית ואנגלית, ובהתאם לכך גם במסמך זה יוקדש פרק נפרד לכל תחום. בבחינה עצמה, לפרק האנגלית ישנו משקל של 20% בציון הסופי, ולשני הפרקים האחרים יש משקל של 40% כל אחד. בעבודה זו יוצג הציון בכל אחד מחלקי הבחינה באופן נפרד, על פי אופן ההצגה המקובל של ציון הנע בטווח שבין 50 ל-150 נקודות, גם כן בהתפלגות נורמלית. במהלך השנים שנבדקו בעבודה זו (2000-2012) לא חלו שינויים בתכנים של פרק האנגלית ופרק החשיבה הכמותית. עם זאת, פרק החשיבה המילולית השתנה במעט בסוף התקופה, כך שהחל ממועד אוקטובר 2012 הוא מכיל פרק של כתיבת חיבור, המהווה 25% מהציון בפרק החשיבה המילולית. מעבר להצגת הנתונים הכלליים בחרנו בכל פרק להציג את הנתונים בשני פילוחים מרכזיים: פילוח לפי מגדר (נשים וגברים) ופילוח לפי רקע חברתי-כלכלי. הפילוח לפי רקע חברתי-כלכלי נעשה בשל העובדה שישנו קשר הדוק בין רמה חברתית-כלכלית לבין הישגים לימודיים, ולכן, לדוגמה, משרד החינוך נוהג לפרסם את דו"חות מבחני המיצ"ב עם פילוח של חלוקה בין שלוש קבוצות רקע חברתי-כלכלי שונות.

10 חמישה מועדים נערכים בשפה העברית. הבחינה נערכת במספר שפות נוספות אך בתדירות נמוכה יותר: בערבית – ארבע פעמים בשנה; ברוסית, צרפתית ובנוסף משולב (אנגלית/עברית) – פעמיים בשנה; ובספרדית – פעם אחת בשנה.

11 המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, דו"ח סטטיסטי לשנים 1999-2013, עמ' 5.

הפילווח במסמך זה נעשה על בסיס החלוקה של הלמ"ס את הרשויות המקומיות השונות ואת האזורים השונים בתוך רשויות מעל 10,000 תושבים לאשכולות חברתיים-כלכליים. כך למשל, ההתייחסות לנבחנים מירושלים איננה על בסיס עירוני, אלא בהתאם לרקע החברתי-כלכלי של התושבים בכל אזור ואזור בעיר. הלמ"ס קבע עשרה אשכולות שהנמוך ביותר (1) מאפיין אזורים מהרקע החברתי-כלכלי החלש ביותר, ואילו האשכול הגבוה ביותר (10) מאפיין אזורים מהרקע החברתי-כלכלי הגבוה ביותר. בעבודה זו חולקו האשכולות השונים לשלוש קבוצות: אשכולות 1-4 – רקע חברתי כלכלי נמוך, אשכולות 5-6 – רקע חברתי כלכלי בינוני, אשכולות 7-10 – רקע חברתי כלכלי גבוה. כפי שנראה להלן, אשכולות 5-6 מרכזים כמחצית מהתלמידים הן בחינוך הממלכתי והן בחינוך הממלכתי-דתי.

מנתוני הלמ"ס ידוע על כל תלמיד ותלמידה מהי זהותם המגדרית, אך לגבי הרקע החברתי-כלכלי ישנם בכל שנתון כמה מאות תלמידים (400-150) שלא ידוע הרקע החברתי-כלכלי שלהם. מכיוון שמדובר בפחות מאחוז מן הניגשים לבחינה הפסיכומטרית נראה שאין לכך כל השפעה ממשית על הנתונים.

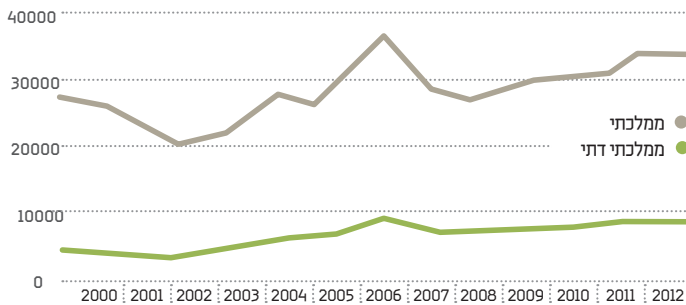
פרק ראשון: מספר ואחוז ניגשים

א. כללי

בין השנים 2000-2012 ניגשו לבחינה הפסיכומטרית 458,411 תלמידים ותלמידות בוגרי החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי בישראל, כמות של כ-35,000 נבחנים בממוצע לשנה. מתוכם, 372,084 הנם בוגרי החינוך הממלכתי (כ-28,500 בממוצע לשנה) ו-86,327 בוגרי החינוך הממלכתי-דתי (כ-6,500 בממוצע לשנה). התרשים הבא מתאר את השינויים במספר הניגשים במהלך השנים בשני סוגי הפיקוח:

תרשים מס' 1: מספר הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בשנים 2000-2012, לפי פיקוח

ניתן לראות בתרשים עלייה במספר הניגשים בשני סוגי הפיקוח. ראשית, סביר להניח שמגמת העלייה הכללית במספר הניגשים משקפת עלייה בכמות התלמידים במערכת החינוך. שנית, כפי שהוסבר במבוא המתודולוגי, הנתונים במסמך זה מתייחסים לנבחנים בכל שנה ולא מתוך שנתון של מסיימי תיכון, ולכן לא ניתן לקבוע במדויק מהו אחוז הניגשים מקרב תלמידי כל שנתון. עם זאת, כדי להעריך את מספר הניגשים לעומת מסיימי התיכון השוונו בין נתונים זמינים על בוגרי החינוך הממלכתי

והחינוך הממלכתי-דתי בשנים¹² 1996-2004 ובין נתוני הניגשים בשנים 2001-2009. ההשוואה אינה מושלמת, מפני שישנם תלמידים רבים הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בטרם עברו חמש שנים מסיום התיכון או לאחר שעברו חמש שנים, אך היא מספקת תמונת מבט כללית.

לוח מס' 1: אחוז משוער של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית מבין מסיימי התיכון, לפי פיקוח

ממלכתי	מסיימי תיכון בשנים: 1996-2004	ניגשים לבחינה הפסיכומטרית: 2001-2009	אחוז ניגשים מתוך בוגרים
ממלכתי-דתי	492,098	245,953	50%
	115,868	56,583	48.8%

הטבלה מלמדת כי אחוז הניגשים המשוער לבחינה הפסיכומטרית מבין מסיימי התיכון דומה בשני סוגי הפיקוח ועומד על כ-50% מבוגרי התיכון.

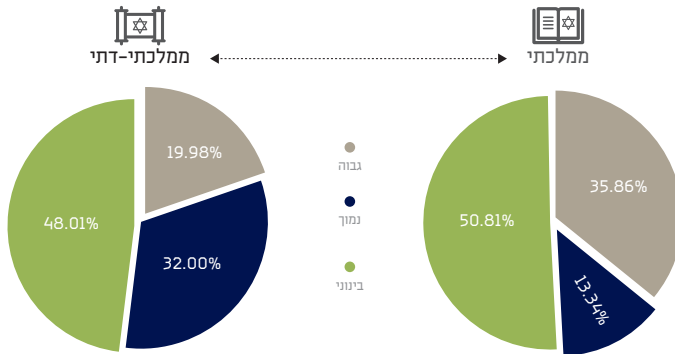
ב. רקע חברתי-כלכלי

הרקע החברתי-כלכלי של תלמידי החינוך הממלכתי-דתי ותלמידי החינוך הממלכתי איננו זהה.¹³ תופעה זו באה לידי ביטוי גם בקרב הניגשים לבחינה הפסיכומטרית: התרשים הבא מציג את הרקע החברתי-כלכלי של כלל התלמידים שניגשו לבחינה הפסיכומטרית בשנים 2000-2012 בחלוקה לפי פיקוח:

12 נתונים אלו התקבלו מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עבור פרסום קודם שלנו: אריאל פינקלשטיין, השתלבות בוגרי החינוך הממלכתי-דתי בהשכלה הגבוהה ובמקצועות המדעיים בפרט, הוצאת נאמני תורה ועבודה, חשוון התשע"ה – אוקטובר 2014.

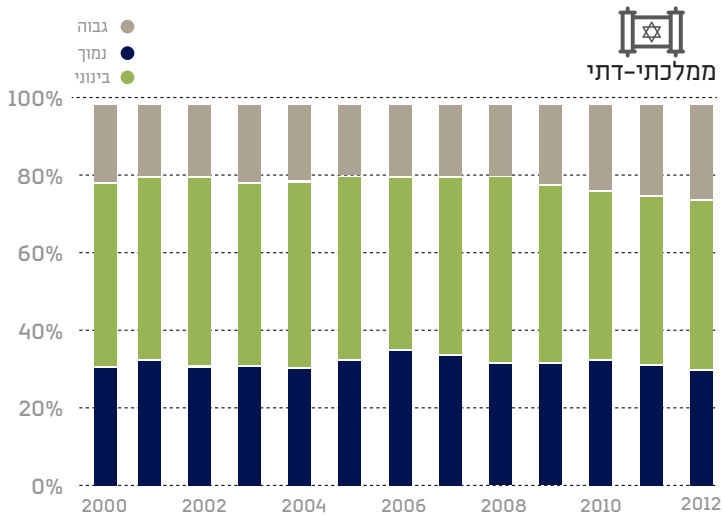
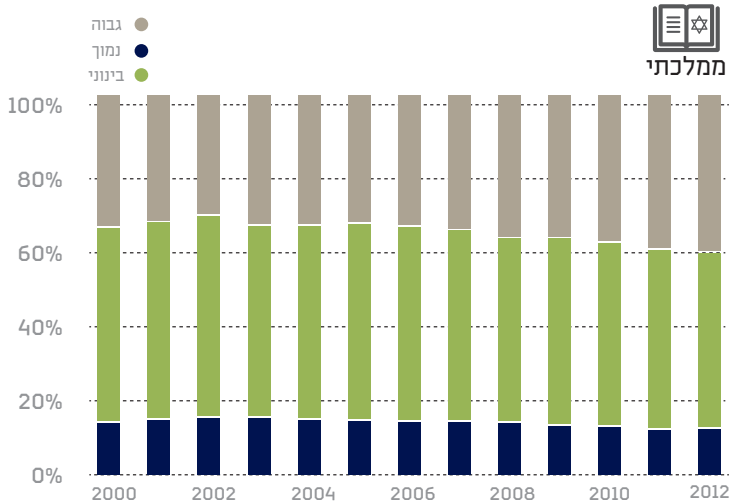
13 ראו על כך בהרחבה אצל אריאל פינקלשטיין, החינוך הממלכתי-דתי: תמונת מצב, מגמות והישגים, הוצאת נאמני תורה ועבודה, אלול תשע"ב – ספטמבר 2012, עמ' 17-25.

תרשים מס' 2: הרקע החברתי-כלכלי של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכלל השנים 2000-2012, לפי פיקוח

התרשים מלמד כי שיעור התלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני מקרב הניגשים לבחינה הפסיכומטרית הוא המשמעותי ביותר בשני סוגי הפיקוח, והוא דומה בשניהם ועומד על כ-50%. לעומת זאת, שיעור התלמידים מרקע חברתי כלכלי נמוך גדול יותר בחינוך הממלכתי-דתי, ומנגד שיעור התלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה גדול יותר בחינוך הממלכתי. התרשים הבא מראה את השינויים בכמות הניגשים מכל קבוצת רקע חברתי-כלכלי בכל אחת מהשנים 2000-2012, לפי פיקוח:

תרשים מס' 3: הרקע החברתי-כלכלי של הניגשים
לבחינה הפסיכומטרית בכל אחת מהשנים 2000-2012,
לפי פיקוח

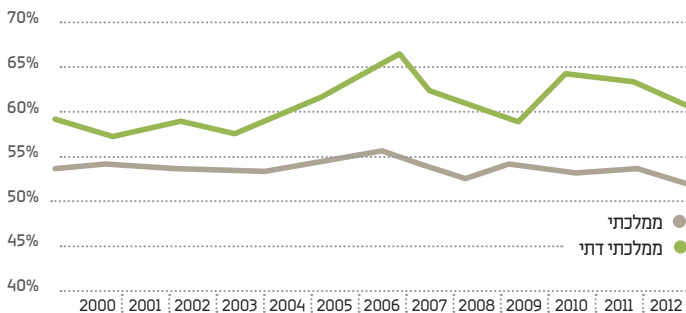

התרשימים מלמדים כי השינויים במהלך השנים הנם מינוריים והם מלמדים על עלייה קטנה בשני סוגי הפיקוח של אחוז הניגשים מרקע חברתי-כלכלי גבוה ובמקביל ירידה קטנה של אחוז הניגשים מרקע חברתי-כלכלי נמוך.

ג. מגדר

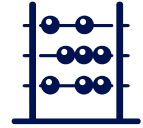
בתרשים הבא מוצג, בחלוקה לפיקוח, אחוז הנשים מבין הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכל אחת מהשנים 2000-2012:

תרשים מס' 4: אחוז הנשים מבין הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בשנים 2000-2012, לפי פיקוח

התרשים מלמד שאחוז הנשים מבין כלל הניגשים והניגשות גבוה בהרבה בקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי. בעוד בקרב בוגרי החינוך הממלכתי ניתן לראות מגמה קבועה יחסית של חלוקה של 55% נשים ו-45% גברים בין הניגשים, בקרב החינוך הממלכתי-דתי ישנן תנודות כך שאחוז הנשים הניגשות נע בין 57% ל-65%. בסיכומו של דבר, בין השנים 2000-2012 אחוז הנשים מבין כלל בוגרי החינוך הממלכתי-דתי שניגשו לבחינה הפסיכומטרית עומד על 61%, לעומת אחוז הגברים שעומד על 39% מבין הניגשים. לעומת זאת, בקרב בוגרי החינוך הממלכתי הנשים מהוות 54% לעומת 46% גברים. ממצא זה מתואם עם ממצא שעליו הצבענו בפרסום קודם שלנו, המראה כי מקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי בשנים 2004-1996 הנשים מהוות 60% מבין הממשיכים ללימודים במוסדות ההשכלה הגבוהה, בעוד בקרב בוגרי החינוך הממלכתי הנשים מהוות 57.4% מבין הממשיכים ללימודים במוסדות ההשכלה הגבוהה.¹⁴

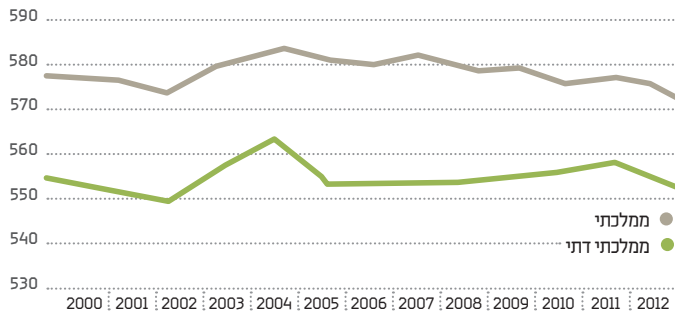
14 אריאל פינקלשטיין, השתלבות בוגרי החינוך הממלכתי-דתי בהשכלה הגבוהה ובמקצועות המדעיים בפרט, הוצאת נאמני תורה ועבודה, חשוון תשע"ה – אוקטובר 2014, עמ' 11.

פרק שני: ציון כולל

א. כללי

תרשים מס' 5: הציון הכולל של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בשנים 2000-2012, לפי פיקוח

התרחשים מלמד כי במהלך השנים ניתן לראות פער קבוע בין בוגרי החינוך הממלכתי ובין בוגרי החינוך הממלכתי-דתי בציון בבחינה הפסיכומטרית, העומד על 17-27 נקודות. קו המגמה של בוגרי החינוך הממלכתי-דתי זהה, פחות או יותר, לקו המגמה של בוגרי החינוך הממלכתי. החל משנת 2005 ניתן לראות עלייה מינורית מאוד בחינוך הממלכתי-דתי, אך בשנת 2012 ישנה ירידה חדה יחסית, כאשר הציון בפועל משתווה לזה שקדם לעלייה המינורית שנצפתה בין השנים 2005 ו-2011.

בסיכומי של דבר, בין השנים 2000-2012 הציון הממוצע בקרב בוגרי החינוך הממלכתי עומד על 576.66 נקודות, לעומת ציון ממוצע של 554.15 בקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי, כך שהפער בין שני סוגי הפיקוח בכל השנים שנבדקו עומד על 22.5 נקודות בממוצע.

ב. רקע חברתי-כלכלי

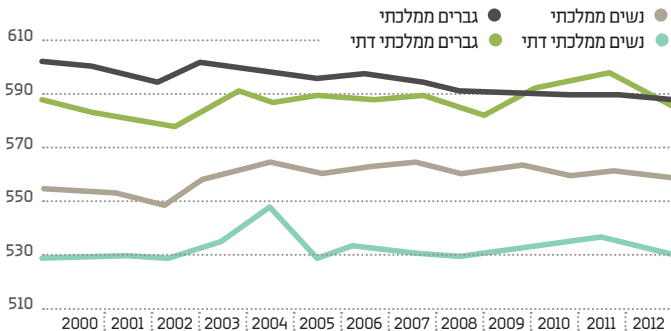
לוח מס' 2: הציון הכולל של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכלל השנים 2000-2012 בחלוקה לפי פיקוח ולפי רקע חברתי-כלכלי

פער	ממלכתי-דתי	ממלכתי	
22.51	554.15	576.66	תמוצע כולל
5.45	543.42	548.87	רקע נמוך
18.32	546.02	564.34	רקע בינוני
13.09	591.11	604.2	רקע גבוה

הטבלה מלמדת כי כאשר משווים בין קבוצות הרקע החברתי-כלכלי הפערים מצטמצמים אך עדיין קיימים בשלוש הקבוצות, אם כי ברמות שונות: ברקע הנמוך הפערים שוליים יחסית, ברקע הגבוה הפערים כבר יותר משמעותיים, ואילו ברקע הבינוני – שבו, כאמור בפרק הקודם, מצויים כמחצית מן התלמידים בכל פיקוח – הפערים קרובים מאוד לפערים הכלליים.

ג. מגדר

תרשים מס' 6: הציון הכולל של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכל אחת מהשנים 2000-2012 בחלוקה לפי מגדר ולפי פיקוח

התרשים מלמד כי עיקר הפער בין החינוך הממלכתי לחינוך הממלכתי-דתי נובע מציוני בוגרות החינוך הממלכתי-דתי. בעוד השוואה בין הגברים מלמדת כי בתחילת התקופה היה פער של 10-20 נקודות לטובת בוגרי החינוך הממלכתי שהצטמצם במהלך השנים עד שנסגר לחלוטין בשנים 2010-2012, השוואה בין הנשים מלמדת על פער יציב יחסית שעומד ברוב השנים על 25-30 נקודות לטובת בוגרות החינוך הממלכתי. הטבלה הבאה משקפת את סיכום ציוני הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכלל השנים 2000-2012 בחלוקה לפיקוח ומגדר:

לוח מס' 3: הציון הכולל של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכלל השנים 2000-2012 בחלוקה לפי מגדר ולפי פיקוח

פער	ממלכתי-דתי	ממלכתי	
22.51	554.15	576.66	תמוצת כולל
8.79	588	596.79	גברים
27.02	532.49	559.51	נשים

ניתן לראות שהפער בין הגברים עומד 8.79 נקודות בממוצע, לעומת הפער בין הנשים, העומד על 27.02 נקודות – פער הגדול ביותר מפי שלושה. בהמשך לכך, פער הציונים בין הגברים בוגרי החינוך הממלכתי לנשים בוגרות החינוך הממלכתי בכלל השנים 2000-2012 עומד על 37.28, לעומת פער מקביל של 55.51 בין הגברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי לנשים בוגרות חינוך זה. למעשה, במהלך השנים הפער בין המגדרים בחינוך הממלכתי-דתי התרחב ובחינוך הממלכתי הצטמצם, כך שבשנת 2012 הפער בין המגדרים בחינוך הממלכתי-דתי עמד על 61.37 נקודות, לעומת פער של 33.46 בין גברים לנשים בקרב בוגרי החינוך הממלכתי.

בחינה של הפערים בין גברים לנשים בקרב הנבחנים בשפה הערבית בשנים 2000-2012 מצביעה על פער של 27.5 נקודות (476.62 לעומת 449.12), פער נמוך בהרבה מאשר בקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי, ונמוך אף מהפער הקיים בחינוך הממלכתי.¹⁵ למעשה, גם בקרב הנבחנים בשפה הערבית מסתמנת מגמה של צמצום הפער, כך שבשנת 2012 הפער עמד על 22 נקודות.

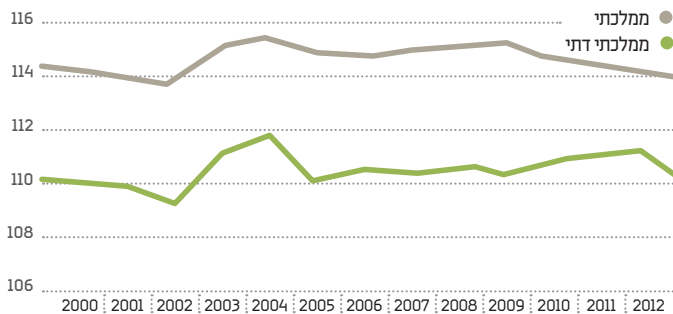
15 נתונים אלו מבוססים על עיבודי המחבר לנתוני המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, דו"ח סטטיסטי לשנים 1999-2013, עמ' 21.

פרק שלישי: חשיבה כמותית

א. כללי

תרשים מס' 7: הציון בפרק החשיבה הכמותית של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בשנים 2000-2012, לפי פיקוח

קווי המגמה בתרשים זה זהים כמעט לחלוטין לקווי המגמה של הציון הכללי שהוצגו בפרק הקודם. התמונה הכללית המסתמנת בתחום החשיבה הכמותית היא פער יציב בין שני סוגי הפיקוח, העומד על כ-4 נקודות. בסיכומו של דבר, בין השנים 2000-2012 הממוצע בקרב בוגרי החינוך הממלכתי בפרק החשיבה הכמותית עומד על 114.69 לעומת ממוצע של 110.49 בקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי.

ב. רקע חברתי-כלכלי

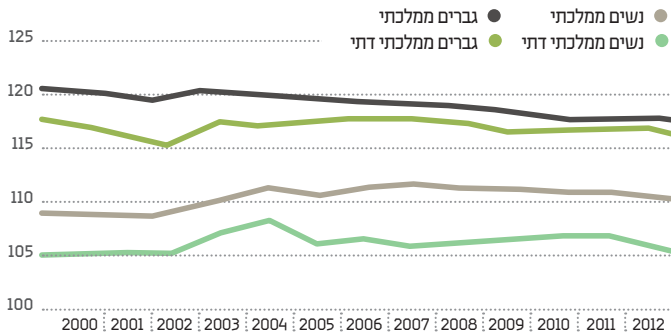
לוח מס' 4: הציון בפרק החשיבה הכמותית של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכלל השנים 2000-2012 בחלוקה לפי פיקוח ולפי רקע חברתי-כלכלי

פער	ממלכתי-דתי	ממלכתי	
4.2	110.49	114.69	ממוצע כולל
1.5	108.68	110.18	רקע נמוך
3.6	109.32	112.92	רקע בינוני
2.59	116.22	118.81	רקע גבוה

הטבלה מלמדת כי כאשר משווים בין קבוצות הרקע החברתי-כלכלי הפערים מצטמצמים אך קיימים בשלוש הקבוצות, אם כי ברמות שונות: ברקע הנמוך הפערים הם הנמוכים ביותר, ברקע הגבוה הפערים כבר יותר משמעותיים, ואילו ברקע הבינוני – שבו, כאמור לעיל, מצויים כמחצית מהתלמידים – הפערים קרובים מאוד לפערים הכלליים.

ג. מגדר

תרשים מס' 8: הציון בפרק החשיבה הכמותית של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכל אחת מהשנים 2000-2012 בחלוקה לפי מגדר ולפי פיקוח

המגמה המסתמנת בקרב הגברים היא פער של כשלוש נקודות לטובת בוגרי החינוך הממלכתי שהולך ומצטמצם בין השנים עד שהוא הופך לאפסי. בקרב הנשים, לעומת זאת, מסתמן פער יציב של כארבע נקודות לטובת בוגרות החינוך הממלכתי.

הטבלה הבאה משקפת את סיכום הישגי הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכלל השנים 2000-2012 בפרק החשיבה הכמותית בחלוקה לפיקוח ומגדר:

לוח מס' 5: הציון בפרק החשיבה הכמותית של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכלל השנים 2000-2012 בחלוקה לפי מגדר ולפי פיקוח

פער	ממלכתי-דתי	ממלכתי	
4.2	110.49	114.69	ממוצע כולל
2.26	117.29	119.55	גברים
4.41	106.14	110.55	נשים

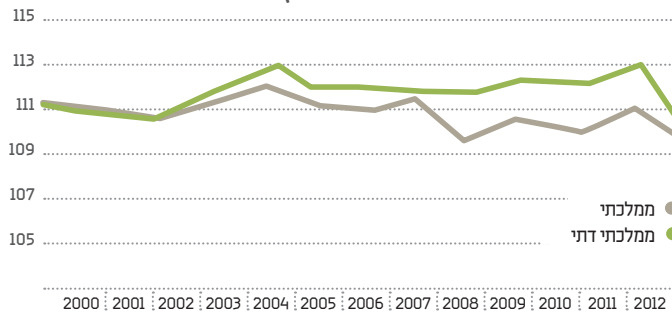
הטבלה מלמדת שהפער בין הגברים נמוך יותר, והוא עומד על 2.26 נקודות, לעומת הפער בין הנשים, העומד על 4.41 נקודות. למעשה, בפרק החשיבה הכמותית, כמו בציון הכולל, הפערים בין הגברים הם תוצאה של תחילת שנות ה-2000, אך כיום (נכון לשנת 2012) אין פערים בין הגברים בוגרי החינוך הממלכתי לגברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי.

פרק רביעי: חשיבה מילולית

א. כללי

תרשים מס' 9: הציון בפרק החשיבה המילולית של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בשנים 2000-2012, לפי פיקוח

התמונה הכללית המסתמנת בתחום החשיבה המילולית היא של יתרון קל לבוגרי החינוך הממלכתי-דתי. בסיכומו של דבר, בין השנים 2000-2012 הממוצע בקרב בוגרי החינוך הממלכתי עומד על 111.03, לעומת ממוצע של 111.83 בקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי.

ב. רקע חברתי-כלכלי

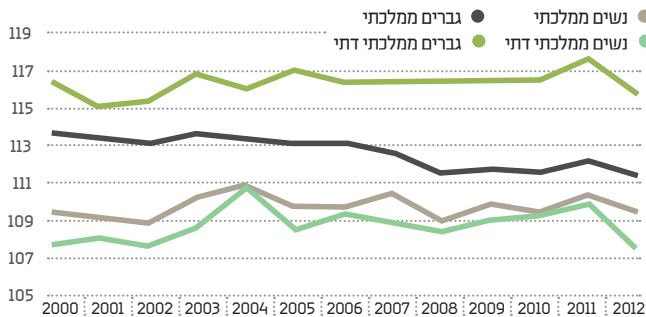
לוח מס' 6: הציון בפרק החשיבה המילולית של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכלל השנים 2000-2012 בחלוקה לפי פיקוח ולפי רקע חברתי-כלכלי

פער	ממלכתי-דתי	ממלכתי	
-0.8	111.83	111.03	ממוצע כולל
-4.32	110.21	105.89	רקע נמוך
-1.7	110.45	108.75	רקע בינוני
-1.5	117.62	116.12	רקע גבוה

הטבלה מלמדת כי כאשר משווים בין קבוצות הרקע החברתי-כלכלי, הפער הקטן של 0.8 נקודות לטובת בוגרי החינוך הממלכתי-דתי מתרחב בקרב קבוצות הרקע הבינוני והגבוה הפער גדל במעט ועומד על 1.7 נקודות ו-1.5 נקודות בהתאמה, אך בקרב קבוצת הרקע הנמוך מסתמן פער משמעותי בהרבה של 4.32 נקודות.

ג. מגדר

תרשים מס' 10: הציון בפרק החשיבה המילולית של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכל אחת מהשנים 2000-2012 בחלוקה לפי מגדר ולפי פיקוח

המגמה המסתמנת בתרשים מצביעה על כך שהגברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי הם תת-הקבוצה המגדרית המצטיינת בתחום החשיבה המילולית, אך הנשים בוגרות החינוך הממלכתי-דתי מהוות את תת-הקבוצה המגדרית החלשה ביותר.

הטבלה הבאה משקפת את סיכום הישגי הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכלל השנים 2000-2012 בפרק החשיבה הכמותית בחלוקה לפיקוח ומגדר:

לוח מס' 7: הציון בפרק החשיבה המילולית של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכלל השנים 2000-2012 בחלוקה לפי מגדר ולפי פיקוח

פער	ממלכתי-דתי	ממלכתי	
-0.8	111.83	111.03	ממוצע כולל
-4.09	116.66	112.57	גברים
0.99	108.74	109.73	נשים

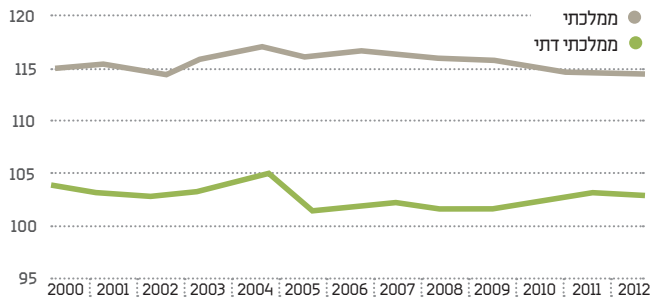
ניתן לראות שהפער בין הגברים עומד על כארבע נקודות לטובת בוגרי החינוך הממלכתי-דתי, לעומת פער של נקודה בין הנשים דווקא לטובת בוגרות החינוך הממלכתי. בהמשך לכך, בעוד הפער בין הגברים לנשים בקרב בוגרי החינוך הממלכתי עומד על 2.84 נקודות, הפער בין הגברים והנשים בקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי עומד על 7.98 נקודות, פער הגבוה כמעט פי שלושה.

פרק חמישי: אנגלית

א. כללי

תרשים מס' 11: הציון בפרק האנגלית של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בשנים 2000-2012, לפי פיקוח

התמונה הכללית המסתמנת בתחום האנגלית היא פער של כ-11 נקודות בשנת 2000, שנשאר יציב יחסית עד לשנת 2004, אך מעמיק בשנת 2005 ומגיע לשיאו בשנת 2006 – אז הפער עומד על כ-15 נקודות. לאחר מכן יש מגמה הדרגתית קלה של צמצום הפער עד ל-12 נקודות בשנת 2012. בסיכומו של דבר, בין השנים 2000-2012 הממוצע בקרב בוגרי החינוך הממלכתי עומד על 114.58 נקודות לעומת ממוצע של 102.51 נקודות בקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי, פער של כ-13 נקודות בממוצע.

ב. רקע חברתי-כלכלי

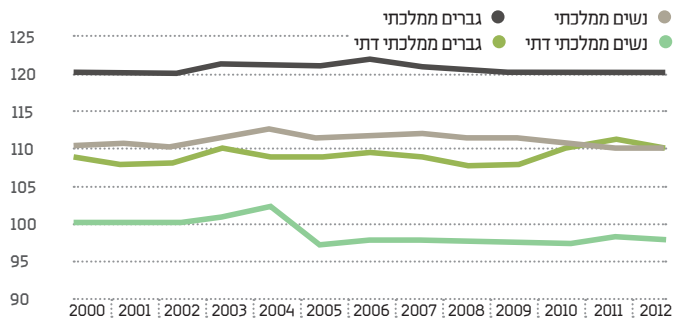
לוח מס' 8: הציון בפרק האנגלית של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכלל השנים 2000-2012 בחלוקה לפי פיקוח ולפי רקע חברתי-כלכלי

ממלכתי	ממלכתי-דתי	פער	
115.58	102.51	13.07	ממוצע כולל
110.19	99.86	10.33	נמוך
112.82	100.45	12.37	בינוני
121.44	112.05	9.39	גבוה

הטבלה מלמדת כי כאשר משווים בין קבוצות הרקע החברתי-כלכלי הפער מצטמצם כמעט אך עדיין נשאר גבוה מאוד. בקבוצות הרקע הנמוך והגבוה הפער מצטמצם בכשלוש נקודות, ואילו בקבוצת הרקע הבינוני – שבה, כאמור לעיל, מצויים כמחצית מהתלמידים – הפערים כמעט זהים לפערים הכלליים.

ג. מגדר

תרשים מס' 12: הציון בפרק האנגלית של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכל אחת מהשנים 2000-2012 בחלוקה לפי מגדר ולפי פיקוח

התרשים מלמד כי הפערים הגבוהים בין בוגרי החינוך הממלכתי דתי ובין בוגרי החינוך הממלכתי בתחום האנגלית קיימים גם בהשוואה בין הגברים וגם בהשוואה בין הנשים. כמו כן, בניגוד לפרק החשיבה הכמותית ופרק החשיבה המילולית, בפרק זה הגברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי מקבלים ברוב השנים ציון נמוך יותר אף מהנשים בוגרות החינוך הממלכתי. עם זאת, ניתן לראות שבמהלך השנים, ובעיקר החל משנת 2009 נרשם שיפור בתחום האנגלית בקרב הגברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי, זאת לעומת הנשים בוגרות החינוך הממלכתי-דתי שמציגות ירידה דרסטית בשנת 2005 ולאחר מכן יציבות.

הטבלה הבאה משקפת את סיכום הישגי הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכלל השנים 2000-2012 בפרק האנגלית בחלוקה לפיקוח ומגדר:

לוח מס' 9: הציון בפרק החשיבה המילולית של הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בכלל השנים 2000-2012 בחלוקה לפי מגדר ולפי פיקוח

ממלכתי	ממלכתי-דתי	פער	
115.58	102.51	13.07	ממוצע כולל
120.5	109.11	11.39	גברים
111.34	98.28	13.06	נשים

הטבלה מלמדת כי בתחום האנגלית אמנם נרשמים פערים גדולים בין שני סוגי הפיקוח גם בהשוואה של הגברים וגם בהשוואה של הנשים, אך למרות זאת, בקרב הגברים הפער מעט קטן יותר.

סיכום, דיון והשערות

בפרק זה נעמוד על הממצאים המרכזיים העולים ממסמך זה ונבקש להעלות מספר השערות ראשוניות על מנת להסביר חלק מהממצאים. אנו תקווה שהשערות אלו יהוו בסיס למחקרים עתידיים שיבחנו את ההשערות השונות בצורה מעמיקה יותר. בתחילה נדון בממצאים של כל אחד מפרקי הבחינה הפסיכומטרית באופן נפרד, ולאחר מכן נעבור לממצאים הכלליים בנוגע לסוגיות הרקע החברתי-כלכלי והמגדר.

א. פרקי המבחן

ציון כולל: בציון הכולל ישנו פער לטובת בוגרי החינוך הממלכתי הנע במהלך השנים בין 17 ל-27 נקודות. חיבור נתוני כלל השנים 2000-2012 מלמד כי הציון הממוצע של בוגרי החינוך הממלכתי עומד על 576.66 לעומת ממוצע של 554.15 בקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי, כך שהפער בין שני סוגי הפיקוח עומד על 22.5 נקודות בממוצע.

חשיבה כמותית: בתחום החשיבה הכמותית ישנו במהלך השנים יתרון יציב של כ-4 נקודות לטובת בוגרי החינוך הממלכתי (כ-114.5 לעומת כ-110.5). פילוח לפי רקע חברתי-כלכלי מצמצם את הפערים, אך לא מעלים אותם: בין קבוצת הרקע הנמוך ישנו פער של 1.5 נקודות, בין קבוצות הרקע הבינוני יש פער של 3.6 נקודות ובין קבוצות הרקע הגבוה ישנו פער של 2.6 נקודות.

חשיבה מילולית: בתחום החשיבה המילולית הישגי בוגרי החינוך הממלכתי-דתי גבוהים במעט מהישגי בוגרי החינוך הממלכתי, וסיכום נתוני כל השנים 2000-2012 ביחד מעלה כי ישנו פער קל מאוד של 0.8 נקודות לטובת בוגרי החינוך הממלכתי דתי (111.83 לעומת 111.03). כאשר בוחנים את ההישגים בהשוואה לפי רקע חברתי-כלכלי הפערים לטובת בוגרי החינוך הממלכתי-דתי גדלים: בקבוצות הרקע הבינוני והגבוה הפער גדל מעט ועומד על כ-1.5 נקודות ובקרב קבוצת הרקע הנמוך הפער גדל באופן משמעותי ועומד על 4.3 נקודות. בחינת נתוני פרק החשיבה המילולית מזוויית מגדרית מלמדת שהגברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי משיגים את הציון הממוצע הגבוה ביותר בתחום זה (116.66), ואילו ציוני הנשים בוגרות החינוך הממלכתי-דתי נמוכים בהרבה (108.74), ואף נופלים מציוני הגברים והנשים בוגרי החינוך הממלכתי (112.57 ו-109.73 בהתאמה).

אנגלית: בתחום האנגלית נצפו הפערים המשמעותיים ביותר בין בוגרי החינוך הממלכתי לבוגרי החינוך הממלכתי-דתי. בשנים 2000-2012 הפער נע בין 11 נקודות ל-15 נקודות(!). חיבור נתוני כלל השנים מלמד כי הציון הממוצע בוגרי החינוך הממלכתי עומד על 115.58 נקודות לעומת ממוצע של 112.51 בקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי, כך שהפער בין שני סוגי הפיקוח עומד על כ-13 נקודות בממוצע. הפילוח לפי רקע חברתי-כלכלי מצמצם את הפער רק במעט: בקבוצת הרקע הנמוך הפער עומד על 10.33 נקודות, בקבוצת הרקע הבינוני הפער עומד על נקודות 12.37 ובקבוצת הרקע הגבוה הפער עומד על 9.39 נקודות.

דיון והשערות: בנוגע לפרק החשיבה המילולית ייתכן כי ניתן לתלות את החוזק של גברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי בדגש החזק על לימודי קודש לגברים בחינוך הממלכתי-דתי. לימודים אלו כוללים, בין היתר, את יסודותיה של השפה העברית במקרא ובחז"ל, שפרק החשיבה המילולית בוחן בצורה מרכזית את מיומנות הנבחנים בה.

בנוגע לפרק האנגלית, הפערים אינם ייחודיים לבחינה הפסיכומטרית. מחקר קודם שערכנו הצביע על כך שפערים גבוהים בתחום האנגלית בין תלמידי החינוך הממלכתי לתלמידי החינוך הממלכתי-דתי נצפים בכל שלבי החינוך, החל במבחני המיצ"ב הנערכים בחינוך היסודי ובחטיבת הביניים וכלה בבחינות הבגרות הנערכות בתיכון.¹⁶ הפער בלימודי התיכון אינו מוכות בציון, אלא מתבטא בכך שכמות התלמידים הניגשים לבחינת בגרות של 5 יחידות באנגלית בחינוך הממלכתי עומדת על 44.5%, לעומת 33.5% בחינוך הממלכתי-דתי. בבחינות המיצ"ב הנערכות בכיתות ה' וכיתות ח' הפער בציוני האנגלית עומד על כ-6-7 נקודות בציון הנע בין 0 ל-100, פערים הנראים נמוכים מאלו שנצפו בבחינה הפסיכומטרית, כך שייתכן שהפערים מתרחבים במהלך השנים. במאמרים ומחקרים קודמים ערכנו דיון מעמיק במספר הסברים אפשריים לפערים הגבוהים הללו באנגלית,¹⁷ אך הדברים חורגים מתחום הדיון של מסמך זה.

16 אריאל פינקלשטיין, החינוך הממלכתי-דתי: תמונת מצב, מגמות והישגים, הוצאת נאמני תורה ועבודה, אלול תשע"ב – ספטמבר 2012, עמ' 63-75.

17 שם, כמו כן ראו גם אריאל פינקלשטיין, לימודי האנגלית בחינוך הממלכתי-דתי, הוצאת נאמני תורה ועבודה, כסלו תשע"ד – נובמבר 2013; אריאל פינקלשטיין, לימודי האנגלית בחברה הדתית בישראל, דעות 62, הוצאת נאמני תורה ועבודה, תשרי תשע"ד – ספטמבר 2013, עמ' 30-34.

ב. רקע חברתי-כלכלי

ממצאי התחומים השונים הנכללים בבחינה הפסיכומטרית מצביעים על כך, שבאופן יחסי קבוצת הבוגרים מרקע חברתי-כלכלי נמוך היא הקבוצה החזקה ביותר מבין בוגרי החינוך הממלכתי-דתי. הכוונה היא שעל אף שהישגי קבוצה זו נמוכים מהישגי קבוצות הבוגרים מרקע חברתי-כלכלי בינוני וגבוה בחינוך הממלכתי-דתי, בהשוואה יחסית לקבוצות הרקע החברתי-כלכלי המקבילות בחינוך הממלכתי, הישגי קבוצת הרקע הנמוך הם הקרובים ביותר להישגי הקבוצה המקבילה לה בחינוך הממלכתי.

בסיכומו של דבר, הציון הכולל בבחינה הפסיכומטרית של בוגרי החינוך הממלכתי-דתי מרקע נמוך עומד על 543.42 לעומת 548.87 של בוגרי החינוך הממלכתי, פער של כ-5.5 נקודות בלבד. לעומת זאת, השוואה בין בוגרים מרקע בינוני מצביעה על פער גבוה בהרבה העומד על כ-18.3 נקודות (564.34 לבוגרי החינוך הממלכתי לעומת 546.02 לבוגרי החינוך הממלכתי-דתי), והשוואה של בוגרים מרקע גבוה מצביעה על פער העומד על כ-13.1 נקודות (604.2 לבוגרי החינוך הממלכתי לעומת 591.11 לבוגרי החינוך הממלכתי-דתי). החולשה היחסית של בוגרי החינוך הממלכתי-דתי מרקע חברתי-כלכלי בינוני, מצד אחד, והחוזק היחסי של בוגרי חינוך זה מרקע נמוך, מצד שני, מביאים לכך שהפערים בין שתי קבוצות אלה בציון הכולל הנם קטנים ועומדים על 2.6 נקודות (546.02 לעומת 543.42), זאת בעוד בקרב בוגרי החינוך הממלכתי השוואה בין שתי קבוצות אלה מלמדת על פער גבוה בהרבה של כ-15.5 נקודות (564.34 לעומת 548.87).

הממצאים מפתיעים לאור מבחני המיצ"ב הנערכים בכיתות ה' ובכיתות ח' במקצועות מתמטיקה, אנגלית, עברית ומדעים. נתונים על מבחנים אלו לפי פיקוח ורקע חברתי-כלכלי התפרסמו רק לשנים תשע"א-תשע"ג (2011-2013). במבחנים אלו ניתן לראות כי במקצועות מתמטיקה ועברית, באופן השוואתי לחינוך הממלכתי, הפערים הגבוהים ביותר נרשמו דווקא בקרב קבוצת הרקע החברתי-כלכלי הנמוך. גם במקצוע המדעים בשנים תשע"א ותשע"ב קבוצת הרקע הנמוך הייתה, בהשוואה לשאר הקבוצות, בפער הגבוה יותר מהקבוצה המקבילה לה בחינוך הממלכתי, אך בשנת תשע"ג הפערים היו קרובים להיות זהים בכל הקבוצות. דווקא במקצוע האנגלית – שהוא התחום היחיד בבחינה הפסיכומטרית שבו קבוצת הרקע הגבוה בחינוך הממלכתי-דתי הייתה הטובה ביותר באופן יחסי – במבחני המיצ"ב קבוצת הרקע הנמוך דווקא הייתה טובה יותר מקבוצת הרקע הגבוה וקבוצת הרקע הבינוני – שבבחינה הפסיכומטרית הייתה נמוכה

באופן יחסי מהקבוצות האחרות – השיגה את התוצאות הקרובות ביותר לקבוצת המקבילה בחינוך הממלכתי.¹⁸

ג. מגדר

ככלל, נתוני הבחינה הפסיכומטרית בשנים 2000-2012 מלמדים על פער משמעותי של כ-45-40 נקודות בין גברים לנשים.¹⁹ פילוח הנתונים לפי מגדר ולפי פיקוח מעלה, כי בקרב הנשים בוגרות החינוך הממלכתי-דתי ישנה חולשה יחסית אפילו יותר מאשר בכלל מערכת החינוך. הממצאים מלמדים כי עיקר הפערים בין בוגרי החינוך הממלכתי לבוגרי החינוך הממלכתי-דתי בבחינה הפסיכומטרית הם בשל ציוני הנשים בוגרות החינוך הממלכתי-דתי. חיבור של נתוני כלל השנים 2000-2012 מראה כי על אף שהפער הכולל בין כלל בוגרי החינוך הממלכתי לכלל בוגרי החינוך הממלכתי-דתי עומד על 22.5 נקודות בממוצע, השוואה בין הגברים בלבד מציגה פער קטן בהרבה של כ-8.8 נקודות (596.79 לעומת 588), בעוד השוואה בין הנשים מצביעה על פער גדול של כ-27 נקודות (559.51 לעומת 532.49). יתרה מכך, הפער הכולל בין הגברים הוא למעשה תוצאה של פער של כ-20 נקודות לטובת בוגרי החינוך הממלכתי בקרב הנבחנים בשנים 2001-2002, אך במהלך השנים הפער הצטמצם לחלוטין, כך שבשנים 2010-2012 ישנו שוויון מוחלט בהישגי הבחינה הפסיכומטרית בין הגברים בוגרי החינוך הממלכתי והגברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי. לעומת זאת, השוואה בין הנשים לאורך השנים מלמדת על פער יציב יחסית, שאף גדל במעט במהלך השנים, והוא עומד על 25-30 נקודות לטובת בוגרות החינוך הממלכתי.

בהמשך לכך, פער הציונים בין הגברים בוגרי החינוך הממלכתי לנשים בוגרות החינוך הממלכתי בכלל השנים 2000-2012 עומד על 37.28 נקודות בממוצע, לעומת פער מקביל של 55.51 נקודות בין הגברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי לנשים בוגרות חינוך זה. למעשה, במהלך השנים הפער בחינוך הממלכתי-דתי אף התרחב ובחינוך הממלכתי הוא הצטמצם, כך שבשנת 2012 הפער בחינוך הממלכתי-דתי עמד על 61.37 נקודות, לעומת פער של 33.46 בין גברים לנשים בקרב בוגרי החינוך הממלכתי. בחינה של הפערים בין גברים לנשים בקרב הנבחנים

18 נתוני מבחני המיצ"ב מבוססים על דו"חות הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה): מיצ"ב תשע"א – מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית, חלק א – מבחני ההישגים, תשרי תשע"ב – אוקטובר 2011, עמ' 71; מיצ"ב תשע"ב – מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית, חלק א – מבחני ההישגים, תשרי תשע"ג – אוקטובר 2012, עמ' 74; מיצ"ב תשע"ג – מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית, חלק א – מבחני ההישגים, חשוון תשע"ד – אוקטובר 2013, עמ' 77.

19 המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, דו"ח סטטיסטי לשנים 1999-2013, עמ' 19.

בשפה הערבית בשנים 2000-2012 מצביעה על פער של 27.5 נקודות (476.62 לעומת 449.12), פער נמוך בהרבה מאשר בקרב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי. כמו כן, גם בקרב הנבחנים בשפה הערבית מסתמנת מגמה של צמצום הפער, כך שבשנת 2012 הפער עמד על 22 נקודות בממוצע.

הממצאים מעניינים עוד יותר לאור מבחני המיצ"ב הנערכים בכיתות ה' ובכיתות ח' במקצועות מתמטיקה, אנגלית, עברית ומדעים. נתונים על מבחנים אלו לפי פיקוח ומגדר התפרסמו רק לשנים תשע"א-תשע"ג (2011-2013). בחינוך הממלכתי ניתן לראות יתרון לגברים במתמטיקה ומדעים, שוויון בין המינים באנגלית ויתרון לנשים בעברית. בחינוך הממלכתי-דתי, לעומת זאת, ניתן לראות כי במקצועות מדעים ומתמטיקה הגברים עדיפים בכיתה ה' והנשים עדיפות בכיתה ח', במקצוע האנגלית ישנה עדיפות לנשים ובמקצוע העברית ישנם פערים גבוהים לטובת הנשים, יותר מאשר הפערים בחינוך הממלכתי. כך, בעוד בכיתות ה' וכיתות ח' ישנה עדיפות מובהקת לנשים בחינוך הממלכתי-דתי, בבחינה הפסיכומטרית מתקבלת תמונה הפוכה לגמרי.²⁰

הישגי בוגרות החינוך הממלכתי-דתי בבחינה הפסיכומטרית אינם עומדים במתאם גם עם נתוני הזכאות לבגרות שלהן. נתוני בחינות הבגרות שמציג משרד החינוך אינם מתייחסים למדדי איכות של תעודת הבגרות אלא לזכאות בלבד. במדד הזכאות החינוך הממלכתי-דתי הגיע בעשור הקודם להישגים הגבוהים ביותר, ובאופן ספציפי תלמידות החינוך הממלכתי-דתי הגיעו לאחוזי זכאות גבוהים מאלו של תלמידי החינוך הממלכתי-דתי.²¹ כלומר, נשות החינוך הממלכתי-דתי הגיעו להישגים הגבוהים ביותר לעומת כל שאר הפילוחים (פיקוח ומגדר). בדיקה שעשתה ועדה מיוחדת מטעם מנהל החמ"ד הצביעה על פער משמעותי במיוחד בין תלמידות האולפנות ובין תלמידי הישיבות התיכוניות:²² 84% זכאות לבגרות באולפנות בתשס"א ו-77.6% בתשס"ה, לעומת 68% בישיבות התיכוניות בתשס"א

20 נתוני מבחני המיצ"ב מבוססים על דו"חות הרשות הארצית לתלמידה והערכה בחינוך (ראמ"ה): מיצ"ב תשע"א - מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית, חלק א - מבחני ההישגים, תשרי תשע"ב - אוקטובר 2011, עמ' 73; מיצ"ב תשע"ב - מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית, חלק א - מבחני ההישגים, תשרי תשע"ג - אוקטובר 2012, עמ' 77; מיצ"ב תשע"ג - מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית, חלק א - מבחני ההישגים, חשוון תשע"ד - אוקטובר 2013, עמ' 80.

21 ראו אצל עופר רימון ודימטרי רומנוב, דורכים על יהלומים - פוטנציאל המצוינות הלא ממומש של ישראל, אפריל 2012, עמ' 16.

22 סביר להניח שמקרב שתי קבוצות אלו - שעל פי דוח הוועדה מונות יותר ממחצית מתלמידי החינוך הממלכתי-דתי - מגיעים רוב בוגרי החינוך הממלכתי-דתי הניגשים לבחינה הפסיכומטרית, שכן שיעור הזכאות לבגרות בקבוצות אלו גבוה בהרבה מהשיעור הכולל בחינוך הממלכתי-דתי.

1- 63% בתשס"ה – פערים של כ-15% ויותר.²³ על כל פנים, יש לזכור כי נתונים אלו לא בהכרח סותרים את נתוני הבחינה הפסיכומטרית שהצגנו, כיוון שנתונים אלו מתייחסים למדד אחוז הזכאות לבגרות בלבד, אך ייתכן כי באיכות תעודת הבגרות (מספר יחידות וציונים) יש עדיפות לגברים בחינוך הממלכתי-דתי כבר בבחינות הבגרות.

דיון והשערות: סוגיית הפערים בין גברים לנשים בהישגי הבחינה הפסיכומטרית חורגת מתחומו של מסמך זה, המתרכז בוגרי החינוך הממלכתי-דתי בלבד. עם זאת, עדיין יש צורך להסביר את הפערים בין נשים לגברים בוגרי החינוך הממלכתי-דתי, פערים הגבוהים בהרבה מהפערים המקבילים בקרב בוגרי החינוך הממלכתי והנבחנים בשפה הערבית. בשלב הראשוני ניתן להעלות שני טיעונים טכניים, שיכולים להסביר לפחות חלק מן הפער הגבוה:

הטיעון הראשון נוגע להיקף הנבחנים. כפי שהראינו בפרק הראשון של מסמך זה, בחינוך הממלכתי-דתי הנשים מהוות 61% מן הניגשים לבחינה הפסיכומטרית לעומת 54% בחינוך הממלכתי. ניתן לשער, כי ככל שאחוז הנבחנות גבוה יותר – כך ההישגים של כלל הנבחנות נמוכים יותר. כך למשל, סביר להניח שאילו כלל בוגרי החינוך הממלכתי-דתי היו ניגשים לבחינה הפסיכומטרית – הישגם הממוצע היה נמוך יותר מאשר המצב כיום, שבו רק כמחצית מהבוגרים ניגשים לבחינה. עם זאת, יש לציין שהשערה זו נחלשת מאוד לאור העובדה שמקרב הנבחנים בשפה הערבית בשנים 2000-2012 הנשים מהוות 61.7%, שיעור דומה לשיעור בחינוך הממלכתי-דתי, אך בקרב אוכלוסייה זו לא נצפו, כאמור, פערים כה גבוהים בין גברים לנשים כמו בחינוך הממלכתי-דתי. כמו כן, בין השנים היו תנודות גבוהות באחוז הנשים מקרב הניגשים בחינוך הממלכתי-דתי, אך תנודות אלו אינן נמצאות במתאם עם השינויים בפערים בין גברים לנשים. כך למשל, בשנת 2003 נשים היוו 57.7% מן הניגשים לבחינה הפסיכומטרית בחינוך הממלכתי-דתי, ואילו בשנת 2006 הן היוו 65% מן הניגשים; אך עם זאת, הפערים בין גברים לנשים לא גבוהים יותר ב-2006, ולמעשה הם אפילו נמוכים בשתי נקודות. לפיכך, נראה כי דינה של השערה זו להידחות על הסף.

הטיעון השני להסבר הפער נוגע לכך שהבחינה הפסיכומטרית מהווה באופן מובהק כלי לקבלה ללימודים באוניברסיטה, כך שהניגשים לבחינה יודעים לפעמים לאיזה תחום לימוד ולאיזה מוסד לימודים הם מבקשים להתקבל. כך, יכול להיווצר מצב שבו תלמיד המבקש להתקבל למוסד לימודים או לתחום לימודים שתנאי הקבלה אליו אינם גבוהים – לא יתאמץ להשיג ציון גבוה בבחינה הפסיכומטרית. עם זאת, נראה כי הממצאים שהובאו באריכות במבוא, המראים כי ציוני הבחינה

23 הנתונים על פי חוזר מינהל החינוך הדתי התשס"ח/3 (אייר), עמ' 41.

הפסיכומטרית מהווים מכשיר ניבוי גבוה יותר מהבגרות להצלחה בלימודים אקדמיים, מלמדים שגם אם תופעה מעין זו קיימת, היא איננה רווחת. על כל פנים, ייתכן שלתופעה זו ישנה השפעה על ציוני בוגרות החינוך הממלכתי-דתי בבחינה הפסיכומטרית. למשל, בקרב בוגרות החינוך הממלכתי-דתי ישנה נטייה גבוהה יותר להמשיך ללימודי הוראה במכללות,²⁴ כך שייתכן כי תנאי הקבלה הנמוכים למקצועות מעין אלו מביאים לכך שהנשים לא מתאמצות להשיג ציונים גבוהים בבחינה הפסיכומטרית. כנגד טענה זו ניתן לטעון כי קשה להפריד בין הסיבה לתוצאה, וייתכן כי דווקא ההישגים הנמוכים מביאים את הנשים ללמוד תחומי לימוד בעלי תנאי קבלה נמוכים יותר. על כל פנים, בכדי לאשש או לדחות את ההשערה הזאת יש לערוך מחקר מקיף ופרטני שישווה בין הישגי בחינות הבגרות של כל בוגרת תיכון להישגי הפסיכומטרי שלה. אם הממצאים יעלו כי בקרב נשים שציוני בחינות הבגרות שלהן גבוהים וציון הבחינה הפסיכומטרית שלהן נמוך ישנה נטייה גבוהה מהממוצע ללימוד תחומי לימוד עם תנאי קבלה נמוכים, הרי שתתחזק ההשערה שהועלתה.

עם זאת, כמובן ייתכן שהציון הנמוך יחסית של בוגרות החינוך הממלכתי-דתי בבחינה הפסיכומטרית נובע מסיבות עקרוניות יותר ולא רק מגורמים "טכניים".

24 כ-12% מבין בוגרות החינוך הממלכתי-דתי בשנים 1996-2004 המשיכו ללימודים במכללות להוראה, לעומת כ-4% מבוגרות החינוך הממלכתי. כך, על פי נתונים שהתקבלו מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עבור פרסום קודם שלנו: אריאל פינקלשטיין, השתלבות בוגרי החינוך הממלכתי-דתי בהשכלה הגבוהה ובמקצועות המדעיים בפרט, הוצאת נאמני תורה ועבודה, חשוון התשע"ה – אוקטובר 2014.

ביבליוגרפיה

- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שנתון סטטיסטי לישראל 2014, פרק 8
- המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, דו"ח סטטיסטי לשנים 1999-2013
- המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, השימוש במבחן הכניסה הפסיכומטרי לאוניברסיטאות (מכפ"ל): תמונת מצב ותמצית נתונים לשנים 2010-2012, יוני 2013
- הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה), מיצ"ב תשע"א – מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית, חלק א – מבחני ההישגים, תשרי תשע"ב – אוקטובר 2011
- הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה), מיצ"ב תשע"ב – מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית, חלק א – מבחני ההישגים, תשרי תשע"ג – אוקטובר 2012
- הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה), מיצ"ב תשע"ג – מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית, חלק א – מבחני ההישגים, חשוון תשע"ד – אוקטובר 2013
- ויניגר, אסף וטשרנר, נעמה, המיון בקבלה למוסדות להשכלה גבוהה וסוגיית הבחינה הפסיכומטרית, הכנסת – מרכז המחקר והמידע, שבט תשע"ד – ינואר 2014
- חזור מינהל החינוך הדתי התשס"ח/3 (אייר)
- מקומו של הבחינה הפסיכומטרית בבחירת תלמידים למערכת ההשכלה הגבוהה, חוות דעת מטעם המועצה המדעית של המרכז הארצי לבחינות ולהערכה על פי בקשה של ועד ראשי האוניברסיטאות, פברואר 1998
- פינקלשטיין, אריאל, החינוך הממלכתי-דתי: תמונת מצב, מגמות והישגים, הוצאת נאמני תורה ועבודה, אלול תשע"ב – ספטמבר 2012
- פינקלשטיין, אריאל, השתלבות בוגרי החינוך הממלכתי-דתי בהשכלה הגבוהה ובמקצועות המדעיים בפרט, הוצאת נאמני תורה ועבודה, חשוון התשע"ה – אוקטובר 2014
- פינקלשטיין, אריאל, לימודי האנגלית בחברה הדתית בישראל, דעות 62, הוצאת נאמני תורה ועבודה, תשרי תשע"ד – ספטמבר 2013, עמ' 30-34
- פינקלשטיין, אריאל, לימודי האנגלית בחינוך הממלכתי-דתי, הוצאת נאמני תורה ועבודה, כסלו תשע"ד – נובמבר 2013
- קרנצ'ר, אביאל, השפעה הפריסה הגיאוגרפית של מוסדות הלימוד להשכלה גבוהה על ההגירה הפנימית, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, סדרת ניירות עבודה מס' 54, חשוון תשע"א – אוקטובר 2010
- רימון, עופר ורומנוב, דימטרי, דורכים על יהלומים – פוטנציאל המצוינות הלא ממומש של ישראל, אפריל 2012